

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Obraz pisma u ludzi z epizodem depresyjnym

Author: Mirosław Sójka, Tadeusz Widła

Citation style: Sójka Mirosław, Widła Tadeusz. (2011). Obraz pisma u ludzi z epizodem depresyjnym. W: J. M. Stanik (red.), "Psychologiczne i interdyscyplinarne problemy w opiniodawstwie sądowym w sprawach cywilnych" (S. 222-227). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Obraz pisma u ludzi z epizodem depresyjnym

Zagadnienie obecności w piśmie ręcznym śladów przeżywania epizodu depresyjnego przez autora rękopisu opisywano już zarówno w literaturze medycznej, jak i kryminalistycznej (BASTIN, 1988; BUQUET, 1994; CHŁOPICKI, OLBRYCHT, 1959; LOCARD, 1959; SANTOY, 1984; STEIN-LEWINSON, 1984; WITKOWSKI, 1990). Są to jednak uogólnienia przypadków; bywa, że bardzo wymownych, a zatem tylko twierdzenia naukowców, a nie twierdzenia naukowe, czyli takie, za które nauka ręczy swym autorytetem, stanowią one bowiem rezultat badań przeprowadzonych odpowiednio do paradygmatu metodologicznego. A właśnie twierdzenia naukowe eksperci powinni preferować jako podstawy czynienia ustaleń, wnioskowań i analizy wyników. Eksperci pismoznawcy oczekują na takie twierdzenia, bo coraz częściej stawiane są im pytania o obecność w pisemnych oświadczeniach woli oznak znajdowania się piszących w sytuacjach, o których mowa w art. 82 kc lub 945 kc. Pytania o znajdowanie się autora w stanie depresji (potoczne określenie epizodu depresyjnego) stawiane są także pismoznawcom badającym listy pożegnalne samobójców. Z tego też względu podjęto opisywane tu badania, zmierzające do udzielenia odpowiedzi na następujące pytania:

- Czym wyróżnia się obraz pisma nakreślonego przez osobę przeżywającą epizod depresyjny? Czy można utworzyć katalog cech pisma współtworzących taki obraz?
- Czy cechy współtworzące taki obraz znamionuje swoistość charakterystyczna dla tej choroby?
- Czy obecność tych cech pozostaje w związku z nasileniem tej choroby?

Materiał i metoda

Probanci. Próbę podstawową stanowiło 40 osób w wieku 35—40 lat. Grupa dzieliła się na równe podgrupy, ustalone według kryterium płci. U wszystkich probantów wcześniej lekarze rozpoznali epizod depresyjny w którejś z poniżej wymienionych postaci:

- F31.3 — zaburzenia afektywne dwubiegunowe, obecnie epizod depresji o łagodnym lub umiarkowanym nasileniu.
- F31.4 — zaburzenia afektywne dwubiegunowe, obecnie epizod ciężkiej depresji bez objawów psychotycznych.
- F31.5 — zaburzenia afektywne dwubiegunowe, obecnie epizod ciężkiej depresji z objawami psychotycznymi.
- F32.0 — epizod depresji łagodny.
- F32.1 — epizod depresji umiarkowany.
- F32.2 — epizod depresji ciężki, bez objawów psychotycznych.
- F32.3 — epizod depresji ciężki, z objawami psychotycznymi.
- F32.8 — inne epizody depresyjne.
- F32.9 — epizod depresyjny, nieokreślony.
- F33.0 — zaburzenia depresyjne nawracające, obecnie epizod depresyjny łagodny.
- F33.1 — zaburzenia depresyjne nawracające, obecnie epizod depresyjny umiarkowany.
- F33.2 — zaburzenia depresyjne nawracające, obecnie epizod ciężkiej depresji bez objawów psychotycznych.
- F33.3 — zaburzenia depresyjne nawracające, obecnie ciężka depresja z objawami psychotycznymi.
- F33.8 — inne nawracające zaburzenia depresyjne.
- F33.9 — nawracające zaburzenia depresyjne, nieokreślone.

Probanci grupy podstawowej wywodzili się spośród pacjentów 4 oddziałów psychiatrycznych — dziennych lub zamkniętych. Poddawani byli terapii przez okres nie mniejszy niż 2 i nie większy niż 10 dni. Grupę kontrolną skompletowano z 20 mężczyzn i 20 kobiet, w wieku zbliżonym do znamionującego probantów / probantki grupy podstawowej. Probanci / probantki współtworzący grupę kontrolną nie uskarżali się dotąd na zaburzenia nastroju potocznie zwane depresją. Trafność ich deklaracji sprawdzono przez stwierdzenie, że w skali Becka nie uzyskali 10 punktów wskazujących na możliwość epizodu depresyjnego.

Próbki. Za materiał badawczy posłużyły teksty kończone podpisami własnymi probantów. Wybrano tekst *Hymnu* — pierwszą zwrotkę i refren, czyli od słów „Jeszcze Polska...” do słów „...zwycięzać mamy”. Tak dobrany

tekst zdawał się gwarantować, że probanci pisać będą tekst znany im pamięciowo, nie będzie zatem przerw w pisaniu przeznaczonych na namysły. Niezależnie od tego każdy z probantów otrzymał wydruk tekstu, by odświeżyć sobie znajomość treści i — w razie potrzeby — móc do niego zerknąć.

Zmienne. Zmienną zależną był obraz pisma współtworzony przez postacie uzewnętrznień zmiennych pisma. Zmiennymi zależnymi były:

- kształt marginesu lewego,
- nachylenie marginesu lewego,
- kształt linii wiersza,
- nachylenie linii wiersza,
- kształt górnej linii wyrazu,
- nachylenie górnej linii wyrazu,
- kształt dolnej linii wyrazu,
- nachylenie dolnej linii wyrazu,
- nachylenie pisma,
- wysokość pisma,
- szerokość pisma,
- długość majuskuł (dla „P”),
- długość strefy górnej (dla „b”, „d”, „k”),
- długość strefy dolnej (dla „p”),
- modelunek owali „o”, „a”, „d”,
- modelunek trzonów „b”, „d”, „k”, „l”, „g”, „j”, „y”,
- modelunek znaków diakrytycznych „i”, „j”, „ł”, „t”, „ą”, „ę”,
- modelunek łączników „m” (wejściowe i wyjściowe),
- modelunek łączników „n” (wejściowe i wyjściowe),
- modelunek łączników „w” (wejściowe i wyjściowe),
- modelunek łączników „y” (wejściowe),
- modelunek łączników „p” (wyjściowe),
- modelunek poligram „m”, „n”, „w”,
- impuls,
- przerwa po nakreśleniu litery ze znakiem diakrytycznym,

Operacjonalizacji zmiennych dokonano, przyjmując definicje opracowane i opisane przez jednego ze współautorów (Widła, 1986). Zakłócające oddziaływanie zmiennych ubocznych zostało zminimalizowane przez organizację badań (jednolity tekst, narzędzia pisarskie itd.). Probandci pisali na papierze gładkim (a nie liniowanym), z użyciem własnych narzędzi pisarskich, do których byli przyzwyczajeni.

Rezultaty badań pismoznawczych, przeprowadzonych przez drugiego ze współautorów, opracowano według procedury *ex post facto*. Siłę związku danej zmiennej z epizodem depresyjnym mierzono współczynnikiem korelacji Q (Kendalla), a jego istotność — testem χ^2 (Pearsona).

Jeżeli wyliczona wartość Q była nie mniejsza od 0,5, zmienną tę wstępnie zaliczano do grupy zmiennych silnie związanych z epizodem depresyjnym. By ostatecznie została zaliczona do tej grupy, istotność związku takiej zmiennej musiała być nie niższa od założonego poziomu istotności, za który uznano $\alpha = 0,1$.

Wyniki i ich dyskusja

Po przeprowadzeniu badań i dokonaniu wyliczeń stwierdzono, że w 4 przypadkach zaistniała koegzystencja obu czynników kwalifikujących zmienne do grupy uznawanych za należycie silnie i istotnie związane z przeżywaniem epizodu depresyjnego. Zmiennymi, które uznano za współtworzące katalog podstawowy, były:

Nazwa zmiennej	Q	χ^2	α	%
Opadająca dolna linia wyrazu	0,545	5,230	0,025	37,5
Pętlicowy trzon „k”	0,608	4,500	0,05	25,0
Arkadowy łącznik wejściowy litery „m”	0,517	4,942	0,05	40,0
Prosty znak diakrytyczny „ę”	0,563	3,529	0,10	22,5

Jeżeli jednak — kierując się niewielką obszernością próby — zmniejszyć surowość kwalifikacji i za jej granice uznać: $Q = 0,3$ oraz $\alpha = 0,2$ (dla χ^2), to wówczas katalog ten powiększa się do 14 pozycji:

Nazwa zmiennej	Q	χ^2	α	%
Opadająca dolna linia wyrazu	0,545	5,230	0,025	37,5
Pętlicowy trzon „k”	0,608	4,500	0,05	25,0
Arkadowy łącznik wejściowy litery „m”	0,517	4,942	0,05	40,0
Wznosząca górna linia wyrazu	0,45	4,265	0,05	50,0
Prosty znak diakrytyczny „ę”	0,563	3,529	0,10	22,5
Zmniejszona długość strefy górnej (dla „k”)	0,463	3,382	0,10	32,5
Wznosząca linia podstawowa wiersza	0,388	3,232	0,10	55,0
Brak łącznika wejściowego litery „w”	0,446	2,296	0,20	90,0
Wznosząca dolna linia wyrazu	0,35	2,527	0,20	50,0
Opadająca górna linia wyrazu	0,347	2,142	0,20	37,5
Opadająca linia podstawowa wiersza	0,337	1,725	0,20	30,0
Brak łącznika wyjściowego litery „w”	0,333	2,051	0,20	75,0
Nierówny kształt marginesu lewego	0,3	1,841	0,20	50,0
Lewostronne zakończenie kreślenia owalu „a”	0,3	1,841	0,20	65,0

Następnie, dla grafizmów każdego z probantów wyliczono nasycenie cechami współtworzącymi powyższe katalogi — osobno dla katalogu podstawowego i rozszerzonego. Ustalenia te zestawiono z wynikami badań probantów skalą Becka, wyliczywszy korelację liniową r (Pearsona). W przypadku cech współtworzących katalog podstawowy ustalono, że uzyskane rezultaty (porównanie ze skalą Becka) korelują się przeciętnie, choć wyraźnie (0,333). Gdy jednak z wynikami, jakie pacjenci uzyskali w skali Becka, zestawiono nasycenie cechami współtworzącymi katalog rozszerzony, wówczas stwierdzono obecność silnej korelacji (0,578).

Powyższe katalogi zmiennych zestawiono z doniesieniami w literaturze przedmiotu dotyczącymi obrazów pisma osób dotkniętych psychozami lub schorzeniami neurologicznymi (BELIN, LOMBARD, 1981; FOLEY, MILLER, 1979; GILLE-MAISANI, 1965; O'DONOHUE, LEVENSKY, eds., 2004; LEGIEŃ, POBOCHA, 1981; LEŚNIAK, 2002; LOCARD, 1959; WIDŁA, SZERSZEŃ, 2001). Stwierdzono, że współtworzące powyższe katalogi zmienne opisywane są jako spotykane u takich chorych. Nie ma więc podstaw do przyjęcia, że któraś z tych zmiennych jest swoista dla grafizmów chorych z epizodem depresyjnym. Za podstawę ewentualnego diagnozowania należy więc przyjmować nie same zmienne — w postaci wyizolowanej, lecz całe katalogi. Mając natomiast na uwadze wyniki porównań zestawień zmiennych pisma z głębią przeżywania epizodu depresyjnego (mierzoną skalą Becka), za bardziej miarodajny diagnostycznie należy uważać katalog rozszerzony.

Bibliografia

- BASTIN C., 1988: *Le psychopathologie en graphologie*. "La Graphologie", 190.
BELIN C., LOMBARD A., 1981: *Écriture et alcoolisation*. "La Graphologie", 168.
BUQUET A., 1994: *Les écritures des personnalités pathologiques ou criminelles*. Paris—Milan—Barcelone, Masson.
CALLEWAERT H., 1962: *Graphologie et physiologie de l'écriture*. Nauwelaerts, Louvain—Paris.
CHŁOPICKI W., OLBRYCHT J.S., 1959: *Wypowiedzi na piśmie jako objawy zaburzeń psychicznych*. Warszawa, PZWL.
FOLEY R.G., MILLER A.L., 1979: *The effects of marijuana and alcohol usage on handwriting*. "Forensic Science International", 14.
GILLE-MAISANI J.C., 1965: *Écriture des schizofrènes*. "La Graphologie", 97.
HILTON O., 1977: *Influence of age and illness on handwriting — identification problems*. "Forensic Science", 9.
KŁĘSK A., 1924: *Psychofizjologia i patologia pisma*. Lwów—Warszawa, Książnica Atlas.

- LEGIEŃ M., POBOCHA J., 1981: *Zmiany poalkoholowe w piśmie ręcznym (przegląd piśmiennictwa)*. „Problemy Kryminalistyki”, 151—152.
- LEŚNIAK M., 2002: *Znamiona grafizmu psychopatów*. W: KEGEL Z., red.: *Problematyka dowodu z ekspertyzy dokumentów*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- LOCARD E., 1959: *Les faux en écriture et leur expertise*. Paris, Payot.
- O'DONOHUE W.T., LEVENSKY E.R., eds., 2004: *Handbook of Forensic Psychology*. San Diego, Elsevier.
- OWOC M., WOŚKOWIAK G., 2002: *Wpływ trucizn niemetalicznych na zaburzenia grafizmu*. W: KEGEL Z., red.: *Problematyka dowodu z ekspertyzy dokumentów*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- PÉRIOT M., BROSSON P., 1957: *Morpho-physiologie de l'écriture*. Paris, Payot.
- ROTTENBERG H., 1981: *Die alterschrift*. „Zeitschrift für Menschenkunde”, 4.
- SANTOY C., 1984: *Graphologie et maladie*. Paris, Sides-Maloin.
- SERRATRICE G., 1993: *Maladie d'Alzheimer et maladie de Parkinson*. „La Graphologie”, 211.
- STEIN-LEWINSON T., 1984: *Les perturbations de l'écriture chez les maladies organiques et mentaux*. „La Graphologie”, 176.
- SUCHEWIRTH R., 1981: *Neurologie und pathologie des schreibens*. „Zeitschrift für Menschenkunde”, 3.
- WHITWELL H.L., 2005: *Forensic Neuropathology*. London, Hodder.
- WIDŁA T., 1986: *Cechy płci w piśmie ręcznym*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- WIDŁA T., 2002: *Wnioskowanie o niezdolności do testowania*. W: KEGEL Z., red.: *Problematyka dowodu z ekspertyzy dokumentów*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- WIDŁA T., SZERSZEŃ T., 2001: *Comparative examination of graphism of paranoiacs and paranoid schizophrenes*. „Document”, 2.
- WITKOWSKI F., 1990: *Psychopatologie et écriture*. Paris—Milan, Masson.